

АНАЛІЗ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ "ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ" ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ

Анотація. Розглянуто сутність продуктивності праці, а також методичні підходи до її визначення. Проаналізовано актуальність проблеми взаємозв'язку ефективності виробництва і праці в трансформованій економіці, що викликана недостатньою теоретичною розробкою, а також відсутністю практичних досліджень у даному напрямі.

Аннотация. Рассмотрены сущность производительности труда, а также методические подходы к ее определению. Проанализирована актуальность проблемы взаимосвязи эффективности производства и труда в трансформируемой экономике, которая вызвана недостаточной теоретической разработкой, а также отсутствием практических исследований в данном направлении.

Annotation. The essence of labour efficiency and approaches to its definition have been discussed. Insufficient theoretical development of the problem of the relationship of production efficiency and labour in the transformed economy, and the lack of practical research in this area caused the topicality of the issue analysed in the article.

Ключові слова: праця, продуктивність праці, категорія, методичні підходи.

На всіх етапах розвитку економічної думки вчені-економісти різних шкіл та напрямів важливу роль у процесі економічного зростання відводили праці як основному фактору підвищення добробуту населення, а також найбільш загальному та універсальному показнику, що відображає ефективність використання людських ресурсів.

Визначення сутності категорії "продуктивність праці", застосування різноманітних методів для її визначення, а також вивчення впливу факторів на продуктивність праці широко висвітлені у працях А. Сміта, Г. Емерсона, К. Маркса, Ф. Тейлора [1 – 4], а також сучасних дослідників: Генкіна Б. М., Нікіфорова А. А., А. Семенова, Маневич К. Ю., Гретченко А. І.

Метою дослідження є висвітлення методичних підходів щодо сутності категорії "продуктивність праці" та факторів її зростання на різних етапах розвитку економічної думки. Для досягнення поставленої мети використано методи індукції та дедукції.

Завданням дослідження є охарактеризувати методичні підходи сутності категорії "продуктивність праці" та факторів її зростання на різних етапах розвитку економічної думки.

Об'єкт дослідження – продуктивність праці.

Предметом дослідження є аналіз сутності категорії "продуктивність праці" та методичні підходи до її визначення.

Основною проблемою економічної теорії та господарської практики є аналіз співвідношення результатів і витрат, що в загальному розумінні називається ефективністю. Узагальнюючим показником ефективності використання робочої сили є продуктивність праці, що, як і всі показники ефективності, характеризує співвідношення результатів та витрат, у даному випадку – результатів праці та витрат праці.

З метою більш глибокого розуміння сутності та значення продуктивності праці варто звернутися до історії походження зазначеного поняття.

Значний вклад у дослідження категорії продуктивності праці здійснив основоположник класичної школи Адам Сміт (1723 – 1790). Основні його ідеї викладені у праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" [5, с. 74].

Важливе значення дослідженню продуктивності праці та її зростанню приділяв німецький філософ, економіст Карл Маркс (1818 – 1883). Він визначив джерело продуктивності праці, розкриваючи категорію "продуктивна сила праці" [6, с. 48].

Одним із перших, хто створив цілісну систему управління виробництвом, був американський інженер Фредерік Уїнслоу Тейлор (1856 – 1915). "Система Тейлора" заклала основи наукової організації праці. Тейлор запропонував застосувати прогресивну систему оплати праці, яка передбачала підтримування у робітників постійного очікування нагороди [4].

Одним із видатних послідовників Тейлора був вчений Гаррінгтон Емерсон (1853 – 1931), який сформулював свої відомі 12 принципів продуктивності праці, які й зараз не втратили значення [2]. Значний внесок щодо визначення продуктивності праці зроблено у працях сучасних дослідників.

У роботі наведена порівняльна характеристика визначень продуктивності праці видатних мислителів порівняно із сучасним баченням вітчизняних вчених (таблиця).

Таблиця

Визначення продуктивності праці

_____

Автори	Визначення	Автори	Визначення
А. Сміт	Продуктивність праці – праця, що збільшує вартість матеріалів, які вона переробляє, а також закріплюється і реалізується в якомусь окремому предметі або товарі, який можна продати і який існує хоча б деякий час після того, як завершена праця	Генкін Б. М.	Продуктивність праці – міра (вимірник) ефективності праці. Продуктивність праці вимірюється кількістю продукції, випущеної працівником за певний час
Г. Емерсон	Продуктивність праці – це максимально вигідне співвідношення між сукупними витратами та економічними результатами	Нікіфорова А. А.	Продуктивність праці – ефективність виробничої діяльності людей, яка вимірюється кількістю продукції (благ і послуг), виробленої в одиницю робочого часу
К. Маркс	Продуктивність праці – продуктивність виробничої діяльності людей. Продуктивність праці вимірюється кількістю продукції, виробленої працівником у сфері матеріального виробництва за одиницю робочого часу (годину, зміну, місяць, рік), або кількістю часу, який витрачений на виробництво одиниці продукції	А. Семенова	Продуктивність праці – показник ефективності, залежний від рівня розвитку продуктивних сил у суспільстві, ступеня використання його виробничого, наукового, трудового, природного потенціалу
А. Файоль	Продуктивність праці – показник ефективності, який характеризує співвідношення результатів та витрат або витрат праці. Продуктивність праці показує співвідношення обсягу вироблених матеріальних або нематеріальних благ та кількості затраченої на це праці	Маневич К. Ю.	Продуктивність праці – економічний показник, що характеризує ефективність витрат праці в матеріальному виробництві як окремого працівника, так і колективу підприємства в цілому
Ф. Тейлор	Продуктивність праці – постійне вдосконалення людьми економічної діяльності, постійне знаходження можливості працювати краще, виробляти більше якісніших благ при тих самих або й менших затратах праці	Гретченко А. І.	Продуктивність праці – показник ефективності суспільного виробництва

Отже, аналіз сутності категорії продуктивності праці та методичних підходів до її визначення свідчить, що роль праці та її продуктивності займає важливе місце в розвитку соціально-економічного життя суспільства, оскільки дана категорія є найбільш загальним та універсальним показником, що відображає ефективність використання людських ресурсів.

Сьогодні значення дослідження продуктивності праці та факторів її зростання набуває ще більшої актуальності, оскільки людський фактор є важливою складовою розвитку суспільства. Отже, перспективними напрямами подальших досліджень, насамперед, повинно стати дослідження підвищення продуктивності під впливом соціальних, культурологічних та психологічних факторів, як основних чинників мотивації персоналу.

Наук. керівн. Хмеленко Г. Г.

Література: 1. Сміт А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М., 1993. – 148 с. 2. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности / Г. Эмерсон ; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : Экономика, 1992. 3. Кларк Дж. Б. Распределение богатства / Кларк Дж. Б. – М. : Экономика, 1992. 4. Корнійчук Л. Я. Історія економічних вчень : підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 1999. – 564 с. 5. Юхименко П. І. Історія економічних вчень : навч. посібн. / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. – К. : Знання-Прес, 2005. – 583 с. 6. Маркс К. Капітал / К. Маркс. – М. : Издательство политической литературы, 1983. – Т. 1–3. 7. Мальтус Т. Р. Опыт закона о народонаселении / Т. Р. Мальтус. – Петрозаводск : Петроком, 1993. – Т. 4.